

Andrzej F. Dziuba

"L'oggetto essenziale del consenso coniugale nel matrimonio canonico. Studio storico-giuridico sul pensiero di Tomás Sánchez", Giordano Caberletti, Brescia 1986 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 31/1-2, 255-257

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dal będzie nastęczał w konkretnych sytuacjach niemało trudności sędziemu kościelnemu, gdy przyjdzie mu oceniać wpływ poglądów i przekonań kontrahentów, przeciwnych nierozzerwalności na akt zgody małżeńskiej: *an voluntas partis non sit determinata*. Niezależnie jednak od owego waloru praktycznego, opracowanie pozostaje cennym wkładem autorki w rozwój teorii prawa małżeńskiego.

Ks. Wojciech Góralski

Giordano Caberletti, L'oggetto essenziale del consenso coniugale nel matrimonio canonico. Studio storico-giuridico sul pensiero di Tomás Sánchez, Brescia 1986 ss. 202

W ramach zasłużonej już serii *Pubblicazioni del Pontificio Seminario Lombardo in Roma* jako 26 tom *Ricerche di Scienze Teologiche* ukazała się praca doktorska G. Caberletti pisana pod kierunkiem U. Navarrete, rektora Papieskiego Uniwersytetu Gregoriańskiego, a recenzowana przez A. Stankiewicza, audytora Roty Rzymskiej. Jest to, jak zaznacza sam autor w podtytule, studium historyczno-prawne dotyczące problematyki małżeńskiej z przełomu XVI i XVII wieku w kanonistyce i teologii moralnej hiszpańskiej, a dokładniej w myśli T. Sánchez (1550—1610).

Omawiane dzieło rozpoczyna prezentacja pióra F. E. Adami (s. 7—9), wstęp autora (s. 11) oraz bibliografia (s. 13—20). Właściwy korpus rozprawy zawiera wprowadzenie (s. 21—37) oraz trzy rozdziały. Całość zamyka konkluzja (s. 188—196), indeks nazwisk (s. 197—199) i spis treści (s. 201—202).

Wprowadzenie stanowi osadzenie autora omawianego oraz zagadnienia w myśli teologiczno-kanonicznej Kościoła, aż do naszych czasów. Rozdział pierwszy zatytułowany: *Definicja, istota i cele małżeństwa* przedstawia jakoby wprowadzające podstawowe pojęcia niezbędne w studium konsensu małżeńskiego (s. 39—82). Autor wskazuje na etymologię tych określeń, a przy definicji małżeństwa rozróżnia *in facto esse* oraz *in fieri*. Podobnie czyni przy istocie.

Rozdział drugi stanowi próbę ukazania istotowego przedmiotu zgody małżeńskiej (s. 83—157). Przy czym autor wskazuje tu m. in. na kwestię *consensus in coplam, ius i usus iuris* czy dyskutowane zagadnienie małżeństwa Matki Najświętszej. Oczywiście nie można zapomnieć, iż istnieje wiele jeszcze innych definicji przedmiotu zgody małżeńskiej. Z kolei Caberletti rozpatruje relację celów małżeńskich, *bona matrimonii, vinculum, ius cohabitandi*, sakramentu małżeństwa do przedmiotu zgody. Nie pomija wreszcie i kwestii miłości, na którą T. Sánchez patrzy w specyficzny sposób, choć należy podkreślić, iż zwraca na nią uwagę. Kończąc ten rozdział autor zwraca jeszcze uwagę na źródła myśli Sancheza odnośnie do kwestii przedmiotu zgody małżeńskiej.

Małżeństwo „in facto” i przedmiot zgody małżeńskiej to tytuł trzeciego rozdziału (s. 159—187). Włoski badacz zwraca uwagę na wspólnotę małżeńską, *una caro, officia* małżeństwa i *bona matrimonii* w relacji do przedmiotu zgody.

Tak w bardzo schematycznej formie przedstawia się zawartość treściowa studium G. Caberletti. Trzeba przyznać, że podejmuje on próbę ukazania niezwykle istotnego zagadnienia i to u szczególnie znaczącego autora jakim był wówczas T. Sánchez. Należy on do grona wybitnych prawników i moralistów. Współcześnie zalicza się go do jednego ze znaczniejszych współtwórców autonomizacji teologii moralnej, obok, m. in. J. Azora, P. Leymana. Jego świadomość wiedzy prawniczej oraz teologicznej, ukazana w kwestii małżeńskiej, zwłaszcza w słynnym *Disputationum de Sancto Matrimonii Sacramento... Libri decem, Venezia 1607* okazała się wpływową nie tylko w przełomie XVI i XVII wieku. Niezwykła umiejętność łączenia teoretycznej wiedzy z praktyką, o której tyle mówił Sobór trydencki, pozwoliła Sánchezowi na wypracowanie doktryny małżeńskiej w postaci, która sięga aż do dnia dzisiejszego, i to można powiedzieć w formie pozytywnej.

Fundamentalnym stwierdzeniem T. Sáncheza jest rozróżnienie małżeństwa *in facto* i *in fieri*. Oczywiście stawia to określone konsekwencje w ukazywaniu dynamiki zgody małżeńskiej, choć w wydaniu prezentowanego kanonisty i moralisty ma ona raczej dość statyczny charakter. Oznaką świadomości złożoności przedmiotu *consensus* małżeńskiego jest m. in. różnorodna terminologia na określenie małżeństwa: *coniunctio, vinculum, relatio* czy *societas*. Ostatecznie można nawet za T. Sánchezem powiedzieć, że w pewnym sensie małżeństwo jest swoistą kondycją życiową, która jednoczy małżonków.

Oczywiście samo rozumienie przedmiotu zgody małżeńskiej jest w obrazie naszkicowanym przez autora studium niepełnym przyczynkiem rozumienia tej problematyki przez hiszpańskiego kanonistę. Jest on bowiem jednocześnie wybitnym moralistą. Jego zatem obraz małżeństwa prezentowany jest bardziej w formie typowej dla tego okresu, kiedy to istniało jeszcze bardzo daleko idące połączenie teologii moralnej i prawa kanonicznego. Oczywiście dochodziły do tego jeszcze kwestie dogmatyczne czy także i filozofii moralnej. Wydaje się jednak zrozumiałe zawężenie się autora tylko do kwestii historyczno-prawnych, gdyż taki postawił sobie cel, co więcej starał się jemu być wiernym.

Ukazany przez T. Sáncheza obraz istotowego przedmiotu *consensus* małżeńskiego stanowi znaczący przybliżenie XVI wiecznego spojrzenia na tę problematykę. Nauka hiszpańskiego kanonisty jest w pewnym sensie sumarycznym wynikiem badań jego poprzedników a także jemu współczesnych. Osiągnięte przez niego wyniki są aktualne także i dzisiaj, choć wymagają bardziej pogłębionych analiz, zwłaszcza w duchu antropologii dostrzegającej w małżeństwie dwoje ludzi,

także w ich sferze życia seksualnego. Małżeństwo w wizji T. Sáncheza musi być ubogacone, przy akceptacji strony cielesnej, elementami ducha.

Dzieło C. Caberletti prezentuje doskonale akademickie studium szczegółowej kwestii w płaszczyźnie historyczno-prawnej. Baza źródłowa, wyrażona tak w bibliografii jak i w przypisach jest wystarczającą podstawą prezentowanych poglądów i stawianych wniosków. Warto zauważyć, że przypisy umieszczone na końcu poszczególnych rozdziałów oraz wstępu obejmują łącznie 97 stron przy objętości całego dzieła 202 strony. Stanowią one doskonale przybliżenie i rozwinięcie wielu kwestii poruszanych w trakcie analiz. Zwłaszcza cytowane fragmenty dzieł T. Sáncheza jak i innych kanonistów oraz moralistów sprawiają, iż opracowanie Caberletti jest metodologicznie poprawnym udokumentowaniem obrazu nauki hiszpańskiego myśliciela.

Od strony formalnej można spotkać, zwłaszcza w przypisach, brak konsekwencji przy opisach bibliograficznych wykorzystywanych pozycji (por. np. s. 30, 33, 35). Także opis występujący w wykazie bibliografii odbiega od podawanego w przypisach (por. np. s. 13 i 30, 15 i 33, 19 i 196, 15 i 34). Są to jednak drobne usterki nie wpływające bezpośrednio na prezentowaną myśl T. Sáncheza.

Udostępnione czytelnikowi dzieło G. Caberletti jest cennym przyczynkiem do badań nad złotym okresem kanonistyki po Soborze trydenckim. Pozwala, w szczególności jednego autora, wypełnić w sposób kompetentny całość mozaiki tego okresu. Wreszcie otwiera drogę do dalszych badań, zważywszy, iż T. Sánchez był niezwykle wpływowym autorem w zakresie problematyki małżeńskiej i to przez długi okres czasu.

A. F. Dziuba